

Dommelen.

Den 11^{den} Augustus 1899 bezocht ik deze gemeente. Ik reed van Eindhoven over Aalst naar Valkenswaard, waar ik ontbreef in de herberg van Bob; van daar naar Dommelen; vervolgens over Welekenhoven naar Bergoyk, om ten slotte over Valkenswaard naar den Bosch terug te keeren.

Op het Raadshuis vond ik B. en W., die vol waren van eene treurige geschiedenis; een 18-jarig meisje moest buiten huwelijk bevallen, en wees het hoofd der school aan als den vader van haar kind. Deel Dommelen brak partij tegen het schoolhoofd; des avonds kwam men bij hem zoogenoemd „tafelen“, d. i. ketelmusiek maken; de ouders vertrouwden hem hunne kinderen niet meer toe, hij had nog maar ~~12~~ 12 jongens op school. Vóór dat die geschiedenis hem in opspraak bracht, had hij 25 kinderen op school: de meisjes gaan nl. naar de zusterschool te Valkenswaard. —

Men vroeg mij, wat er gedaan moest worden; ik gaf den raad, de zaak woolloepig op haar beloop te laten, maar mochten de ouders voortgaan, met hunne kinderen van school te nemen, dan moest men overleg plegen met den districts schoolopziener.

Op mijne audientie vertelde de pastoor mij, dat hij geen enkele reden had, om aan de schuld van het schoolhoofd te gelooven; het beuuste meisje had hem reeds als kind op de leerling steeds een onovergenomen indruk gemaakt. Vóór enkele maanden terug had ook het praetje geloopt, dat zij moest bevallen en werden destijds twee verschillende jongens als de vermoedelijke vader aangewezen. — In de herberg van haar vader kwamen veel sigarenmakers uit Valkenswaard; met vasten avond was daar 's avonds zelfs muziek gemaakt en gedanst, en was het daar toen zo'n ruwe baal geweest, dat de Pastoor daarover op de preekstoel ernstig had moeten klagen; van vastenavond zou de zwangerschap van het meisje dateren. Het Bedoelst meisje hielp reeds sinds een paar jaren in het huishouden van het schoolhoofd; de vrouw van den onderwijzer was overtuigd van de onschuld van haar man. —

Met de methouders ging ik de moais vloeiweiden van Dommelen in oogenschouw nemen; de oudste vloeiweide zou ± 40 jr oud zijn; men was nog bezig, vloeiweide aan te leggen; de gemeente heeft nu ± 20 bl. A. — Lang niet alle vloeiweiden zijn even

Dommelen.

graet; die, welke langs den Dommel liggen, liggen lager dan de bedding van de rivier, door dat ~~dit~~ ze in der tijd afgetuifd zijn; op die weiden graeit nu een plant, welcke lijkende op zeer dunne kattenklauw; als het nu dat hooi het, graet het duidelijk $\frac{2}{3}$ tenue in de melk.

De wethouder Snelde's beviel mij niet erg; de wethouder Willem's, de zoon van de eigenares van den Dommelenchen watermolen was ook niet veel, maar toch beter dan Snelde's; Willem's is nog ongehuwd, en woont bij zijne moeder thuis. Snelde's is ook ongehuwd. —

Snelde's had geen woorden genaeg om het hoofd der school hard te vallen; hij kwam te veel in de herberg; hij liet te veel bier halen; hij dronk bier in de klasfe en. en.
Het bier is niet best!!

Den 14 Juni 1900 verscheen Adr. v. d. Eynden, het bevruste hoofd der school, te mijner audientie. Hij vroeg mij raad, wat hij toch moest doen; als de ouders hun kinderen naar zijne school wilden zenden, verschenen bij hem het lid vanden raad van Keersop, of de wethouder Willem's; daar werden de ouders door hem gedwongen, om van hem voornemen af te zien; zoo was het nog pas gebeurd met een weduwevrouw: deze dierfde nu haar zontje niet naar ^{zijn school} zenden en wilde het kereltje niet naar Valtenswaard laten gaan. — Het gevolg was nu, dat het kind niet naar school ging, en zonder ordenningen te worden verlaten.

De wethouder Willem's was vooral op het hoofd der school gebeten, wanneer hij te veel dronk op hard; althoum raakte het kant noch wal.

Het raadde v. d. Eynde, om te trachten uit Dommelen van daar te komen; hij antwoordde mij, dat hem zulks onmogelijk was; de burgemeester had hem voor drie maanden en bewijs van goed gedrag geweigerd.

Den 1 Juli 1903 kwam ik weer in Dommelen; ik bezocht dienzelfden dag Borbel en Schaft, en talst; ik ontbeek bij Bats in de Valtenswaard, die juist bezig is zijn herberg te verbouwen tot een vierwuwetich hotel. De zedelijkheid van de bevolking laat niet te wenschen over.

Dommelen.

geen gedwongen huwelijken; geen onrechtige geboorten; geen verboden wegen overbreeding politieus; geen verboden wegen openbare dronkenschap.

De bevolking, die uitsluitend Roomsche is, leeft thans zonder diep gevoelde verschillen te samen: de in 1903 periodiek aftredende Raadsleden Eyzraath en de Raay werden op 30 Juni bij candidaatstelling gekozen.

Van de uitgestrekte eigendommen der gemeente is 2022 A. aangeweerd met mast; meestal jonge bosschen; het hout graeit slecht; wordt veelal niet veel meer dan brandhout. —

2022 A. waterweiden; voldoen vrijwel voor de behoeften. — Verder alles brude. —

De jacht van de heele gemeente is voor $\text{f}100$ verpacht aan een Antwerpenaar; deze heeft een woning in Berogeyke gekocht en logeert daar in den jachttijd. — De vischery in de Vaarenvennen en Keijsvennen bereyft niet veel op voor de gemeente; de visch kan uitsluitend gevangen worden in de middelstoot. —

Dre Daagenas uit Valtenswaard (voor eenigen tijd Roomsche geworden om te kunnen trouwen met juffrouw Eychen uit Efeldrop) is belast met doodschouw, vaccinatie, besmet genes-en verloskundige hulp aan de armen; voor alles te samen krijgt hij $\text{f}90$. —

Geen overtredingen van de leerplichtwet; de bevoelden commissie behoeft nooit te vergaderen; bevoelingsonderwijs werd in afgeloopen winter bevrut gevolgd door 15 jongens. —

Armen zijn er in Dommelen zoo goed als niet; het armbestuur houdt jaarlijks van $\text{f}600$. inkomsten over.

Geen gedwongen winbelreining.
Audientie verkleend aan den bevoegde Eyzraath, zoon van wijlen de Eyzraath uit Valtenswaard; hij kwam mij vragen om eventueel in aanmerking te komen voor het lidmaatschap van de Gezondheids Commissie. — Na het debacle van de Noord Brabantse Bank heeft hij zich gedwongen gezien zijn sigarenfabriek te sluiten; hij deed die over aan den heer Janssens de Florion uit Tilburg.
M. en W. worden het nog steeds over de geschiedenis van

Dommelen.

het vroegere schoolhoofd v. d. Eynde (thans kastelein in een inrichting te Tiel, van Kullens herbariumrij te Haarbricht); alle drie de zleeren bleken nog vast overtuigd van de schuld van v. d. Eynde. — Ik bleek mij tevens, dat de welhouder ~~Schellen~~ Snellens een oudere broeder is van het hoofd der school Snellens, te Valkenswaard; zou deze laatste ook kunnen geïnflueneerd hebben op de meening in casu van den welhouder, om daardoor de kinderen uit Dommelen op zijne school te krijgen?

Den 1 Maart 1904 kwam ik weer in Dommelen; ik had dien dag eerst de gemeente Borcht en Schaft bezocht; via Valkenswaard bleef ik 's avonds naar den Bosch terug.

De zleer Verdijk was door ziekte verhinderd mij te vergezellen; dien tengevolge bleef het onderzoek van de administratie van den seker kavis en van den ontvanger achterwege.

Ik verleende audientie aan den burgemeester van Valkenswaard en vernam van hem, dat hij op den stationsweg te Valkenswaard een bouwterrein van 4.80 are had gekocht voor f 2000 = f 6 de are en dat hij over 14 dagen begon met den bouw van zijne woning.

Van H. en W. vernam ik, dat de moraliteit van de bevolking groot blijft, onder ieder opzicht; draankuisheid komt niet voor, ook niet bij gemeenteraadsverkiezingen, die in den regel met enkele candidaats stelling afloopen.

Ik heb er sterk op aangedrongen, dat er een uitvoerig en beredenerd register zou worden aangelegd van alle, nu al door gemeente wordt gedaan tot ontginning en verdere exploitatie van gemeente bezittingen.

Men had hier veel lust om zich in contact te stellen met het Staats bosch beheer, en zich daarmede zijne vrijheid van handelen in te loeten. Ik heb getracht den zleeren duidelijk te maken, dat zij zich de zake te zwaar en te overens waarsielden.

De toestand op de openbare school zijn thans meer normaal; men heeft een goed hoofd der school getreuen; zowel de jongens als de meisjes bezoeken thans de openbare school der gemeente. Er gaan geen meisjes meer naar de byzondere school te Valkenswaard; er gingen zelfs meer meisjes dan jongens op de school te Dommelen

Dommelen.

Er wordt des winters geregeld herbalingsonderwijs gegeven, hetgeen zeer op prijs wordt gesteld.

De welhouder Willems bleef mij een onaanmeramen indruk maken, in tegenstelling met zijne collega van de Veersap, die mij een geschikt, verstandig men licht.

Van uit Lindhoven bezocht ik op 10 Mei 1911 Triethoven, Westerhoven en ~~Lind~~ Dommelen; 's avonds nam ik te Valkenswaard weer den trein naar den Bosch.

De burgemeester heeft mijne aanmerkingen na mijn vorig bezoek over gebruik van begravingen voor archief geheel in den wind geslagen; er is niets gedaan. Ik ben daarover zeer ernstig onderhouden, en hem gezegd, dat hij niet herbenoemd zou worden, wanneer hij daarvoor niet te gemaak kwam; hij woont in Valkenswaard, en komt van tijd tot tijd des zake in Dommelen een beetje bijwonen; als hij niet meer kant toont te hebben voor zijn kade, dan kan de bestaande toestand niet gecontinueerd worden.

Hij heeft een staak gemaakt omtrent de exploitatie der gemeentelijke bezittingen; deze licht echter verzagen op, en zou als klapper kunnen dienen als een register. — Ook dien staak zal hij thans behoorlijk aanleggen. —

Dommelen heeft ± 20 el. A. vlacweiden, 11 el. A. natuurweiden; het getal el. A. dennebasch kon men zelfs niet bij beradering opgeven; de dennen graai slecht. De jacht is juist voor f 125 aan een Antwerpenaar verpacht voor 6 jaren; gezegd de heer pocht ook de jacht van Westerhoven en Borcht; — Hij thans twee onbezoldigden. —

3½ el. A. vlacweiden zijn met „heermees“ besmet; dat heeft de wortels 200 diep zitten, dat het niet mogelijk is het uit te roeien; jammer genoeg, want het gras en het hoai is er vrij wel door bedorven.

Voor staats boschbeheer valt men niets; men werkt liever met de zleide louschappij, m. a. w. men blijft gaarne zelf baas.

Voor afsaetering gebruikt men gelijaniseerde palen; deze komen van de inrichting te Borcht, kasten driemaal zo veel als gewone palen maar dueren tienmaal 200 lang, nl 30 jr

Dommelen.

kegen 3 jaar. Door de bewerking wordt het hout zoo
hard als glas.

Waterbestuur van eenige beekken bestaat in Dommelen niet.

Den 27 Juni 1916 bezocht ik per auto van uit Lind-
haven de gemeenten Dommelen, Vrielhoven en Aalst.
Burgemeester Bloeymakers schijnt hier goed op zijn
plaats; de administratie was netjes in orde; hij had
juist een uitstekend ingerichte kast laten maken tot
berging van stukken en archief; alles maakte een goeden
indruk.

Zijn verhouding tot de wethouders scheen mij zeer
goed. Het beide, maar vooral met den oudsten van
Keersop was het aangenaam praten.

De landwegen zijn niet al die dagen van de laatste
dagen op het moment slecht. In den regel zijn ze
vrij goed. Ze worden alle drie jaren geplaatst, te
bedrijven bij de as vanden weg; de brekels voor die
den ontstaat, wordt met zand aangevuld. Over de
resultaten van die bewerking is men zeer tevreden.

Burgemeester heeft een uitvoerige beschrijving
met kaarten aangelegd van de gemeentelijke
besittingen; er zijn blans 20 hl. A. dennembosch,
20 hl. A. bloemvelden en 20 hl. A. natuurvelden.
Bovendien zijn 25 hl. A. natuurvelden op kom-
men vernieuwen verspreid. — De financiële resul-
taten van een en ander zijn heel goed. —

Gemeente bezit nog 50 à 60 hl. A. heide geschikt
zijn voor den aanleg van natuurvelden; jammer,
dat die gronden zoo verre van het dorp liggen!

Waterschade wordt niet onderzocht; de
gemeentes van Borbeel en van Vrielhoven zitten in
het bestuur van de Dommel; ze zitten er op goed
achter heen, dat de Dommel en de Keersop goed
worden gevoerd.

Het gaat den boeren goed; 225 koeien, cran-
sloot aan de Staatssuifabriek te Vallum,
waard.

Dommelen.

Herhalings- en landbouw onderwijs wordt deels
gevolgd. — Landbouwcursus wordt gegeven door
schoolhoofd Kroops uit Vrielhoven. —

Men is voornemens een nieuw raadhuis te bouwen;
het zal een beetje dicht bij de kerk kunnen te staan;
het daarvoor benodigde terrein is reeds het eigendom
van de gemeente.

Den 16 Augustus 1920 kwam ik weer in Dommelen.
De raadsverkiezing van 1919 bracht nog al strijd;
uitgeworpen werd de verdienstelijke wethouder Ker-
beek. Tijdens de mobilisatie had hij zich door zijn
strikte eerlijkheid geheet gemaakt, vooral door dat
hij den menschen niet ter wille was bij de groen-
bedering en bij de militievoorgedingen.

Jenny Weyhman wil loekalspoortweg bouwen
Valkenswaard - Dommelen - dan busje naar Wester-
hoven en Vrielhoven door naar Bergjele - en
van daar over Snykesgestel en Weesbeek naar
Zersel. — Dommelen zal f 30.000. — moeten betalen!

40 hl. A. natuurvelden

18 hl. A. bloemvelden

20 hl. A. dennembosch

de rest, + 260 hl. A. nog heide, waarvan

40 hl. A. nog geschikt voor heide; die gronden
liggen voor exploitatie wel wat ver van de kom.

De rest moet in eigen ontginning dennembosch wor-
den; voor Staatsbosbeheer gekocht men niets.

Een bijzonder groote waterschade.

Dommelen wil het liefst zelfstandig blijven bestaan;
bij een ruime beheeracht men dat mogelijk.

Zou een vereniging noodzakelijk zijn, dan
zou men het liefst met Valkenswaard verenigd
worden; maar daar wordt f 65.000 hoofd. onslag be-
hoofd.

Zouden Borbeel, Westerhoven, Vrielhoven en Dommelen
een gemeente worden, met het Raadhuis in
Dommelen, dan zou men in Dommelen dat prachtig

Dommelen.

Vinden.

Men is tegen het op te richten waterschap van de Dommel, omdat men vrees, dat het daarmee zal gaan als met het tegenwoordige, nl. dat in Lindhoven en Bokstel grote kosten zullen gemaakt worden, die Dommelen mede van betalen, terwijl er voor Dommelen zelf niets zal gebeuren.

Tijdens de mobilisatie heeft men elektrischen stroom gehaald van de bierbrouwerij van Suijders; de geleiding is thans defect. Men zou zeer gaarne stroom van Valkenswaard ontvangen, doch vreesde, dat Spd. Stat. daaruit een motief zouden onttrekken, om Dommelen met Valkenswaard te vereenigen! Ik heb de Zilveren te dier zake gerust gesteld!

Den 6^{den} Augustus 1924 kwam ik weer in Dommelen.

Ik vond daar nog dezelfde geschikte verhoeders van Keersop en van den Heuvel; met den burgemeester Keerman ze het gelukkig nog steeds goed vinden.

Een partij kappers in de gemeente; in den Raad zitten zes landbouwers en een burger - Suijders de bierbrouwer.

Dese schijnt met zijne bierbrouwerij goede zaken te maken; hij verbouwd in 1924 nog voor f 80.000. - In de Rijk's inkomsten belasting is hij aangeslagen voor f 70.000. -

Een woningbouw; met Rijk's premie werden zes woningen gebouwd, van welke een voor deff. ^{voor den} gemeente, waarmede - premie f 1200. -

De warenkeuringdienst (Lindhoven) is zeer nuttig maar is erg lastig voor de melk.

De vleeschkeuring is naar het oordeel der boeren veel te scherp.

Gemeente besit 14 hl. A. vloeiweiden; die kunnen wel 70 tot 80 pond zijn. -

40 hl. A. dennerbosch, waarvan 20 in de laatste 4 jaren aangelegd

21 hl. A. verpacht voor 12 fl.

25 hl. A. verpacht voor 25 fl.

Dommelen.

9 hl. A. verpacht voor 6 fl.; en

250 hl. A. heide

Voor het Staatsboschbedrijf valt men voorloopig nog niets.

De jacht, voor 6 jr verpacht, brengt f 200 op.

Men heeft grote bezwaren tegen vereeniging met Valkenswaard; dan wordt Dommelen een uithaak. Met de manier! waarop voor korten tijd in Valkenswaard de oplosfing gezocht werd van het woonwagengkamp vraagt men - men wilde Dommelen daarom afschepen - bleek duidelijk, wat Dommelen, na een vereeniging met Valkenswaard te wachten staat.

De elektriciteit kost den gemeente veel geld; in 1923 f 2000. - Men hoopt, als het oude contract het volgende jaar afloopt, bij een nieuw contract voordeligen voorwaarden te bedingen.

Gemeente archief is geordend, maar niet geïnventariseerd; geen oude stukken.

Waterschade langs de Dommel en de Keersop; van het nieuwe Dommelenwaterschap werd gemeente beter; betaalt mindere lasten dan vroeger, terwijl waterschap thans vrees.

Vrijwillige landstorm bestaat nog; maar voor korten tijd heeft het Rijk de geweren ingeworpen. Naar het schijnt is dat overal gebeurd.

Antabus dienst Suijks gestel - Valkenswaard - Lindhoven is een beste zaak; busseu zitten al bij d vol. Een concurrentie. Gemeente subsidieert niet.

Boerenleenbank gaat goed; f 80.000 ingelegd. Bijna al dat geld weer in gemeente geplaatst.

200 kbeien voor de Stoomruidfabriek te Valkenswaard. Een vervolgonderwijs. Onderwijzen van lprobel gaat dit jaar voor landbouwakte op; als hij slaagt, dan komt er het volgende jaar een landbouw cursus.